

ҚАЧОН

ТАВБА

ҚИЛАСАН?!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ДАЪВАТ

Аллоҳнинг ҳузуридаги ҳисоб-китобга йўлиқишдан олдин ўзини бир сарҳисоб қилиб олишни истаганлар бу даъватга кулоқ тутсин.

Кунлар ўтиб борапти. Амал саҳифалари ёпилиши яқинлашапти. Зеро, катта ҳисоб-китобдан олдин нафсимизни сарҳисоб қилишга, ўтказган умримиздан панд-насиҳат, ибрат олишга ва Аллоҳ таолодан мағфират сўрашга ҳали имкониятимиз бор. Бу фурсатни бой бермайлик. Чунки кунлар югуриб ўтапти, умр биз билмаган, ҳис қилмаган суратда оқяпти. Фақатгина йил бошланганини ёки ҳайит келганини сезиб улғураемиз, холос.

Энг муҳим савол... Сўнги сафарга нима тайёргарлик, Аллоҳ таоло ҳузурида савоб қозониш учун нечук амаллар қилдик? Саҳифаларимизга нималар битилди? Яқинда қўйиладиганимиз лаҳадга нималар ҳозирладик? Бугун ўлимни ва қабри эсладикми? Қуръондан бирор сура ўқидикми? Намоздан кейин астойдил зикр ва дуолар қилдикми? Намозни хушуъ ила адо этдикми? Аллоҳдан жаннатни сўрадикми? Дўзахдан паноҳ тиладикми? Гуноҳларимизни кечиргин, деб истиғфор айтдикми? Аллоҳ азза ва жалланинг ғазабини келтирадиган амаллардан четландикми? Ёмонликлардан узоқлашишни ўйладикми? Қалбларимизни такаббурлик, ҳасад ва нафратдан, тилларимизни эса, ғийбат, туҳмат ва ёлғондан покладикми? Ҳаромни тинглашдан сақландикми? Амри маъруф, наҳий мункар қилдикми? Динимиз нусрати учун фидойи бўлолдикми, бор-йўғимизни сарф қилолдикми?...

Қатъий даъват шуки, ҳар бир инсон нафсини сарҳисоб қилсин ва сўнги сафар учун “озуқа”сини тайёрласин!!!

МУҚАДДИМА

Барча ҳамду сано Аллоҳгадир. У Зотга ҳамд айтамыз, ёрдам бериши, гуноҳларимизни кечирिशини сўраймыз, нафсларимиз ёвузлиги, амалларимизнинг ёмонлигидан паноҳ тилаймыз. Аллоҳ кимни ҳидоят қилса, уни ҳеч ким адаштирмас, кимни адаштириб қўйса, ҳеч ким уни ҳидоятга сола олмас. Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ эканига гувоҳлик бераман, шунингдек яна гувоҳлик бераманки, Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам Унинг бандаси ва элчисидир.

Имом Бухорий ва имом Аҳмадлар (Аллоҳ иккисини ҳам раҳматига олсин) Абу Саид Худрийнинг бундай деганини ривоят қилишган: ***“Сизлар шундай амалларни қиляпсизларки, улар назарингизда қилдан ҳам арзимас ва майдадир. Ҳолбуки, уларни Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам даврларида биз ҳалок қилувчи амаллардан, деб ҳисоблардик”.***

Ушбу ҳадисдан биз яшаётган муҳит нақадар хатарли экани маълум бўлмоқда. Чунки бугунги инсонлар гуноҳларни арзимас, кичкина санамоқдалар ёки умуман эътибор бермаяптилар. Айрим кишилар, минг афсуски, гуноҳи кабираларни ҳам енгил ҳисоблайдиган бўлиб қолганлар. Баъзи бировлар эса, қилаётган иши гуноҳ эканини билмайди, билса ҳам, виждони қийналмайди. Бу осийлар учун энг катта неъмат қилмишларига надомат чекишдир. Чунки у тавбанинг энг асосий шартлари ва омилларидан бири саналади.

Дарҳақиқат, Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам, ***“Надомат тавбадир”***, дея марҳамат қилганлар. У осийлар гуноҳ ишлари билан улуғ фурсатни қўлдан чиқаряптилар. Ҳолбуки, бу фурсат тавба қилиш ва кечирим сўраш фурсатидир.

Лоқайдлик ва эътиборсизлик инсонни гуноҳ қилишга одатлантириб қўяди. Инсон ҳаромдан қайтиш ва афв сўраш учун берилган улкан фурсатни гуноҳ ишлар билан ўтказиб ҳам пинагини бузмайдиган бўлиб қолади. Ҳолбуки, Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтганлар: ***“Чап томон фариштаси хато қилган мусулмон бандадан қаламини олти соат кўтариб туради. Агар надомат чекиб, Аллоҳдан гуноҳини кечирिशини сўраса, ёзмайди”.***

Имом Табароний ривояти.

Шунинг учун мусулмонга, агар хато қилса, туякушга ўхшаб

калласини тупроққа тикиб олмасдан, гуноҳини эътироф этмоғи, надомат чекмоғи вожиб бўлади. У билиб қўйсинки, гуноҳни кичик, арзимас, деб санаш гуноҳкорга фойда бермайди, унинг жиноятини енгиллатмайди, аксинча зиёдалаштиради, холос. Чунки гуноҳни кичик санаш Аллоҳ ҳаром қилган нарсаларни писанд этмаслик, уларга енгил қарашликдир. Бу борадаги энг тўғри йўл эса надомат ва тавбадир. Токи, мусулмон Аллоҳ субҳанаҳу ва таолонинг раҳматига дохил бўлсин, тўғри йўлга йўллансин ва нафсини дўзах азобидан қутқарсин.

Иншааллоҳ, бу рисолада инсоннинг тавба йўлидан юришга ва собитқадам бўлишига ёрдам берадиган баъзи хусусларни зикр қилиш билан бирга, тавбанинг шартлари, ҳукмлари ва кайфиятини ҳам шарҳлаб ўтамыз.

Аллоҳ табарока ва таолодан гўзал исмлари, олий сифатлари ҳаққи, тавбаларимизни қабул этмоғини, ушбу китобчани камина ва барча мусулмонларга манфаатли қилмоғини ҳамда унинг ажрини фарзанд ва молу дунё фойда бермайдиган, фақат Аллоҳ ҳузурига соғлом қалб билан борган кишигина нажот топадиган – Қиёмат кунида бермоғини сўрайман.

Аллоҳнинг бандаси ва элчиси саййидимиз Муҳаммадга саловот ва саломлар бўлсин. Охириги дуоимиз – ҳамду сано оламлар Парвардигори Аллоҳгадир.

БИРИНЧИ ҚИСМ

Астойдил тавбанинг вожиблиги

Эй биродарим! Билгинки, чин дилдан тавба қилиш ҳар бир мусулмонга фарздир. Аллоҳ табарока ва таоло айтади:

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءٰمَنُوْا تُوبُوْا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نّٰصُوْحًا ... ﴿١٠٦﴾

“Эй иймон келтирганлар, Аллоҳга астойдил тавба қилинглр ...”
“Таҳрим” сураси, 8-оятдан.

...وَمَنْ لَّمْ يَتُبْ فَأُوْلٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿١٠٧﴾

“...Ким тавба қилмаса, бас, ана ўшалар зolim кимсалардир”.

“Хужурот”, 11-оятдан.

Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтдилар: “Эй

инсонлар, Аллоҳга тавба қилинглар, менинг ўзим Аллоҳга бир кунда юз марта тавба қиламан”. Имом Муслим ривояти.

Ислом уламолари тавба вожиб эканлигига ижмоъ қилганлар. Имом Қуртубий (Аллоҳ раҳмат қилсин): “Уммат тавбанинг фарз эканига иттифок қилди”, деб айтган.

Ибн Кудома Мақдисий роҳимахуллоҳ айтганларки: *“Тавбанинг вожиблигига ижмоъ қилинган. Чунки гуноҳлар Аллоҳдан узоқлаштиради, ҳалок этади. Шунинг учун гуноҳдан дарҳол четланиш зарурдир*”.

Ҳар бир инсон ҳеч истисносиз хато қилишга ва адашишга мубталодир. Лекин, эй мусулмон биродарим, билгинки – Аллоҳ менга ҳам, сенга ҳам билдирсин – бу гап гуноҳларни кичик санаш ва уларга бепарво бўлиш керак, дегани эмас.

Куйида келтирадиганим бир неча ишлардан эҳтиёт бўл.

1. Гуноҳ ҳар қанча кичик бўлмасин, уни ҳақир санама. Чунки кичик гуноҳларни қилсангу истиғфор айтмасанг, улар тўпланиб-тўпланиб, охири сени ҳалок этади.

Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бундай огоҳлантирганлар: *“Гуноҳларни ҳақир, арзимас билишдан эҳтиёт бўлинглар. Гуноҳларни арзимас билиш водий ўртасига тушган бир қавмнинг ишига ўхшайди. Бир киши ўтин келтиради, кейин бошқаси ҳам олиб келади. Ҳатто нонларини пиширишга етадиган нарса (ўтин)ни тўплайдилар. Албатта, гуноҳларни кичик санаш қачон соҳибини тутса, уни ҳалок этади*”. Имом Аҳмад ривояти.

Яна марҳамат қилиб айтганларки: *“Гуноҳларга ҳақир, арзимас қарашдан эҳтиёт бўлинглар. Зеро, гуноҳлар бир кишида тўпланса, уни ҳалок қилади. Бу нарса саҳродаги кишиларнинг аҳволига ўхшайдики, улар озқасини ҳозирлаган эдилар. Бир киши ўтин олиб кела бошлади. Бир талай ўтин тўплангач, ўт ёқдилар. Натижада у ердаги нарса (озуқа)ни куйдириб қўйдилар*”. Имом Бухорий ривояти.

Сен гуноҳга эмас, осийлик қилаётганинг Буюк Зотнинг улуғлигига кара!

2. Айрим гуноҳлар борки, кўпчилик уларни кичкина, деб билади, холбуки, улар Аллоҳ наздида улкан гуноҳлардандир. Кўплар бу гуноҳларни қилаётган одамларни кўриб (Аллоҳ сақласин), улардан сақланишга енгилтаклик билан қарайдилар, уларни кичик гуноҳ,

деб ўйлайдилар. Бу ҳақда юқорида Абу Саид Худрий розияллоху анху ривояти келтирилди. У зот айтган эди: *“Сизлар шундай амаллар қиляпсизларки, улар назарингизда қилдан ҳам арзимас ва майдадир. Ҳолбуки, биз у амалларни Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам даврларида, ҳалок қилувчи амаллар, деб ҳисоблардик”*.

Бошқалар эътиборсизлик қилаётган бўлсалар-да, гуноҳларни кичик билишдан ўзингни сақла.

3. Маъсиятларни ошкор қилишдан, гарчи ўтмишдаги гуноҳларинг бўлса-да, одамларга сўзлаб юришдан эҳтиёт бўл! Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам айтдилар:

“Умматимнинг гуноҳларни ошкор қилувчиларидан бошқа ҳаммаси афв этилур. Гуноҳни ошкор этишлик шуки, киши кечаси бир амални қилади. Тонг отгач, Аллоҳ таоло унинг гуноҳларини яширган бўлса-да: “Эй фалончи, бу кеча бундай-бундай ишларни қилдим”, дейди. Ҳолбуки, Роббиси уни ўраган эди, у бўлса, тонг, отгач, ўзидан Аллоҳнинг пардасини олиб ташлади”.

Имом Бухорий ва Муслим ривояти.

Демак, маъсиятларни ошкор қилиш гуноҳ устидаги гуноҳдир. Чунки бу нарса гуноҳларга енгилтаклик билан ёндашишга, уларни кичик, арзимас, деб билишга олиб келади, инсонлар ичида фахш ишларнинг тарқалишига туртки бўлади.

Аллоҳ таоло айтади:

إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي

الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾

“Албатта иймон келтирган кишилар ўртасида бузукликлар ёйилишини истайдиган кимсалар учун дунёда ҳам, охиратда ҳам аламли азоб бордир. Аллоҳ билур, сизлар билмассиз”.

“Нур” сураси, 19-оят.

Бу сўзлардан, киши инсонлар кўзидан узок ёки гуноҳни ҳеч кимга айтмаса, қилса бўлаверади, ёлғиз ҳолда бажарган ишининг зарари йўқ, деган маъно келиб чиқмайди. Балки, билмасдан ёки билиб туриб, бир гуноҳни қилган одам уни бошқаларга айтмасин, ўзини ўрасин, инсонлар орасида қилган гуноҳини ошкор этмасин, деган маъно англашилади.

Гуноҳларга енгилтаклик билан ёндашиш кўпроқ инсон холи

қолганда рўй беради. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бу ҳақда: **“Умматимдан шундай кишилар борки, улар Қиёмат кунинда Тихоматул Байзо тоғича яхшиликлари билан келади. Аммо, Аллоҳ бу яхшиликларни тўзгиган хазонга айлантириб қўяди, улар биродарларингиз, қондош-қавмдошларингиз. Тунда сизлар фойдаланганингиз каби фойдаланадилар. Лекин, улар шундай кимсаларки, агар ёлғиз қолсалар, Аллоҳ ҳаром қилган ишларни аниқ бажарадилар”**, дея огоҳ этганлар.

Ибн Можа ривояти.

Хуллас, гуноҳларни ошқор қилишдан ва ёлғиз ҳолатингда ўзингни тия олмай қолишдан эҳтиёт бўл. Аллоҳ бизнинг сирларимизни ҳам, ошқора ишларимизни ҳам билади. Аллоҳ ҳар бир нарсани билгувчи Зотдир.

4. Аллоҳ менга ҳам, сенга ҳам раҳм қилсин, эй биродарим! Тавбани кечиктиришдан ва уни орқага суришдан сақлан. Ахир, қачон кунинг битишини билмайсан-ку! Балки, ажалинг сен ўйлаганингдан кўра яқинроқдир, балки у тўсатдан келиб қолар. Ҳолбуки, ғарғара пайтидаги, яъни жон бўғизга тикилган пайтдаги тавба қабул қилинмайди. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтдилар: **“Модомики, жон бўғизга тикилмаган экан, Аллоҳ таоло бандаларнинг тавбасини, албатта, қабул қилади”**.

Имом Аҳмад ва Термизий ривояти.

Хуллас, ҳар бир гуноҳинг учун мағфират сўра, тавба қилишга шошил, уни орқага ташлама.

Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам марҳамат қилиб дейдилар: **“Банда бир гуноҳ қилса-ю кейин таҳорат олса, таҳоратини чиройли, мукаммал бажарса, сўнг туриб, икки ракаат намоз ўқиса ва Аллоҳдан ўша гуноҳини кечиртишини сўраса, Аллоҳ, албатта, унинг гуноҳини кечиради”**.

Имом Аҳмад ривояти.

5. Гуноҳларда маҳкам туриб олишдан нафсингни сақла. Аллоҳ табарока ва таоло айтади:

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ

وَمَنْ يَغْفِرِ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٢٥﴾

“(У такводор зотлар) қачон бирон-бир нолайиқ гуноҳ иш қилиб қўйсалар ёки (қандайдир нолайиқ иш қилиш билан)

ўзларига зулм қилсалар, дарҳол Аллоҳни эслаб, гуноҳлари учун мағфират – кечирим сўрайдиган, – ҳар қандай гуноҳни ёлғиз Аллоҳгина мағфират қилур, – билган ҳолларида қилган гуноҳларида давом этмайдиган кишилардир”.

“Оли Имрон” сураси, 135-оят.

6. Кўпчилик инсонлар каби иблиснинг сиртмоғига тушиб қолишдан эҳтиёт бўл. Улар: “Бу вожиб эмас, буниси гуноҳ эмас”, деб баъзи вожиб амалларни бажармаётган ёки ҳаром ишларидан чекланмаётган пайтларида ичларига шайтон кириб олиб, қилмишларини чиройли кўрсатиб турган бўлади. Улар ҳалол-ҳаром хусусида талашиб-тортишадилар, бу билан устларидаги масъулиятни адо этган бўладилар, охиратдаги жазодан қутилиб қолдик, деб ўйлайдилар. Лекин, Аллоҳ кўнгилдаги нарсаларни ҳам билгувчи Зотдир.

Шайтоннинг макру ҳийласидан эҳтиёт бўл.

7. Гуноҳ қилиб турган ҳолатингда Аллоҳ сенга неъматлар инъом этаётган бўлса, бундан ғурурланма. Бу неъматларни яхшиликдан нишона, деб хомтама ҳам бўлма. Балки, бу Аллоҳ таолонинг сенга бир синов-ҳийласидир. Чунки Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтганлар: ***“Агар Аллоҳ таоло гуноҳларни қилиб турганига қарамасдан, бирор бандага яхши кўрган нарсасини бераётган бўлса, билгинки, бу неъмат У зот тарафидан бир синов-ҳийладир”.***

Имом Аҳмад ривояти.

Имом Аҳмад Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳудан ривоят қилган яна бир ҳадиси шарифда бундай дейилади:

“Албатта, Аллоҳ дунёни Ўзи яхши кўргану яхши кўрмаган кимсаларига бераверади. (Аммо) динни фақат яхши кўрган бандасига ато этади”.

8. Ҳеч қачон Аллоҳ раҳматидан ноумид бўлма. Дарҳақиқат, Аллоҳ табароқа ва таоло айтадики:

...وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ ﴿٥٦﴾

“...Парвардигорининг фазлу марҳаматидан фақат гумроҳ кимсаларгина ноумид бўлурлар”. “Ҳижр” сураси, 56-оятдан.

قُلْ يٰعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ

الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾ وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِن

قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿٥٤﴾

“Эй Мухаммад алайҳис-салом), Менинг (турли гуноҳ-маъсиятлар қилиш билан) ўз жонларига жиноят қилган бандаларимга айтинг: “Аллоҳнинг раҳмат-марҳаматидан ноумид бўлмангиз! Албатта Аллоҳ (Ўзи хоҳлаган бандаларининг) барча гуноҳларини мағфират қилур. Албатта Унинг Ўзигина мағфиратли, меҳрибондир. Сизларга азоб келиб, сўнгра ёрдам берилмай қолишидан илгари (яъни, Аллоҳнинг бирон бало-қазосига дучор бўлмай туриб) Парвардигорларингизга қайтинглар ва Унга бўйинсунинглар!”.

“Зумар” сураси, 53-54-оятлар.

ТАВБАНИНГ ШАРТЛАРИ

Уламоларимиз тавбанинг шартларини оятлар ва саҳиҳ ҳадислар асосида белгилаб берганлар. Чунки тавба тил билан айтиладиган сўзнинг ўзидангина иборат эмас. Балки, тилда қилинган тавбага тана аъзоларининг амаллари ҳам мувофиқ бўлмоғи лозим. Тавбанинг шартлари куйидагилардир:

1. Қилган гуноҳига надомат чекиш. Чунки Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: **“Надомат тавбадир”**, деб айтганлар.

2. Гуноҳни тарк қилиш.

3. Гуноҳни бошқа қилмасликка қасд этиш.

4. Гуноҳи натижасида қўлга киритилган ёки унга тааллуқли бўлган ҳақларни эгаларига қайтариш ёхуд ҳақ эгаларидан кечиришларини, гуноҳидан ўтишларини сўраш.

Масалан, ўғирлик қилган одам олган нарсасини эгасига қайтариши вожиб.

Аллоҳга холис тавба қилиш

Тавба холис қилинмоғи Аллоҳ субҳанаҳу ва таолонинг розилиги учун бўлмоғи лозим. Масалан, ўғирлайдиган нарса топа олмаганлиги учун ўғирликни тарк қилган ёки соғлигига зарар келтиргани учун ичкиликни ташлаган кимса тавба қилувчи, деб ҳисобланмайди. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар:

“Албатта, Аллоҳ таоло фақат холис Ўзи учун бажарилган, юзини истаб қилинган амалларнигина қабул этади”.

Насоий ривоят қилган.

Тавбанинг давомий бўлишини таъмин этувчи баъзи жиҳатлар

1. Барча амалларда, шунингдек тавба қилишда ҳам ниятнинг холис Аллоҳ учун бўлиши.

Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтадилар: *“Албатта, Аллоҳ таоло холис Ўзи учун бажарилган, юзини истаб қилинган амалларнигина қабул этади”.*

Насоий ривоят қилган.

Яна: *“Кимки бирон нарсани Аллоҳ учун тарк этса, Аллоҳ ундан яхшисини эваз қилиб беради”*, деганлар.

Имом Аҳмад ривояти.

2. Ҳақ йўлда собитқадам бўлишга, яхшилик тарозисида тош босадиган ҳамда ёмонликларни кетказадиган солиҳ амаллар қилишга интилиш.

Аллоҳ табарока ва таоло айтади:

... **إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ الْأَسْفَاتِ** ...

“...Албатта, яхши амаллар ёмонлик – гуноҳларни кетказур...”.

“Худ” сураси, 114-оятдан.

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам Муоз розияллоҳу анҳуни Яманга юбораётганларида унга васият қилиб, бундай деган эдилар: *“Эй Муоз, қаерда бўлсанг ҳам, Аллоҳдан қўрқ, бир гуноҳ қилсанг, ортидан уни ўчириб юборадиган яхшилик ҳам қил ва инсонларга хуш хулқлик билан муомалада бўл!”.*

Имом Аҳмад ва Термизий ривояти.

3. Қилган гуноҳларининг қабиҳлигини, жирканчлигини, дунё ва охиратдаги зарарларини ҳис қилиш.

4. Гуноҳ авж олган макондан узоқ бўлиш.

5. Гуноҳ ишларнигина қилишда ярайдиган асбоб-анжомларни йўқотиш. *Масалан*, уйида маст қилувчи ичимликлар ёки бекорчи ўйин-кулгу асбоблари бўлса, ташлаб юбориш керак.

6. Яхшиликка тарғиб этувчи солиҳ кишилар билан дўстлашиш, маъсиятда бўлган ҳамроҳларидан алоқани узиш.

7. Гуноҳларга таҳдид солувчи оят ва ҳадисларни доимо ўқиб юриш.

8. Укубат ҳар бир лаҳзада келиб қолиши мумкинлигини ёдда тутиш.

Аллоҳ таоло айтади:

وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ

“Сизларга азоб келиб, сўнгра ёрдам берилмай қолишидан илгари (яъни, Аллоҳнинг бирон бало-қазосига дучор бўлмай туриб) **Парвардигорларингизга қайтинглар ва Унга бўйинсунинглар!**” “Зумар” сураси, 54-оят.

9. Ҳар доим Аллоҳ субҳонаху ва таолони зикр қилиш.

Аллоҳни зикр этиш шайтонни даф қилишда улкан воситадир. Хусусан, Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламдан собит бўлмиш кечаси, кундузи, ётаётганда ва бошқа вақтларда айтиладиган зикрларни доимо такрорлаб юриш.

Аллоҳ табарока ва таолонинг раҳмати кенгдир

Инсонлар катта-кичик, турли-туман гуноҳлар қилади. Агар улардан бирортасига “Аллоҳдан кўрк, тавба қил”, десанг, “Гуноҳларим кўп, қайси бирига тавба қиламан”, деб жавоб беради. Бундай кимсаларга Аллоҳ таолонинг мана бу оятлари энг ҳақ эслатмадир:

قُلْ يٰعِبَادِىَ الَّذِيْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ ۚ اِنَّ اللّٰهَ

يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا ۗ اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿١٠٣﴾

“(Эй Муҳаммад алайҳис-салом), Менинг (турли гуноҳ-маъсиятлар қилиш билан) ўз жонларига жиноят қилган бандаларимга айтинг: “Аллоҳнинг раҳмат-марҳаматидан ноумид бўлмангиз! Албатта Аллоҳ (Ўзи хоҳлаган бандаларининг) барча гуноҳларини мағфират қилур. Албатта Унинг Ўзигина мағфиратли, меҳрибондир”.

“Зумар” сураси, 53-оят.

... اِنَّ اللّٰهَ تَحِبُّ التَّوْبَةَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِيْنَ ﴿١١٠﴾

“... Албатта Аллоҳ тавба қилгувчиларни ва ўзларини мудом пок тутгувчиларни севади”. “Бақара” сураси, 222-оятдан.

وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١١٠﴾

“Ким бирон бир ёмон иш қилса ёки (Аллоҳнинг буйруқларига итоат этмасдан) ўз жонига жабр қилса, сўнгра Аллоҳдан мағфират сўраса, Аллоҳни мағфират қилгувчи ва меҳрибон эканини топар-қўрар”. “Нисо” сураси, 110-оят.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنِّي جَاءْتُكُمْ بِالْبُرْهَانِ وَالْحَقِّ وَالْغَفُورِ الرَّحِيمِ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾

“(Эй Муҳаммад алайҳис-салом), бандаларимга ёлғиз Менинг Ўзимгина мағфиратли, меҳрибон эканлигимни ва Менинг азобим энг аламли азоб эканлигини хабар қилинг!”.

“Ҳижр” сураси, 49-50-оятлар.

Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам марҳамат қилиб айтадилар: *“Қуёш мағрибдан чиқадиган кунгача (яъни, Қиёмат кунигача) кечаси гуноҳ қилган кимсалар тавба қилишлиги учун кундузида, кундузи гуноҳ қилган кимсалар тавба қилишлиги учун кечасида азиз ва улуг Аллоҳ қўлини очиб туради”*

Имом Муслим ривояти.

Эй мусулмон биродарим! Тезроқ тавба қилгин, тавбани орқага сурмагин, чунки Аллоҳ азоби аламли ҳамда яқиндир. Дарҳақиқат Роббимиз айтганки:

وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ

“Сизларга азоб келиб, сўнгра ёрдам берилмай қолишидан илгари (яъни, Аллоҳнинг бирон бало-қазосига дучор бўлмай туриб) Парвардигорларингизга қайтинглар ва Унга бўйинсунинглар!”. “Зумар” сураси, 54-оят.

Тавбанинг фойдалари

Аввало, тавба гуноҳларни ўчиради. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтганларки: *“Гуноҳига тавба қилувчи одам беғуноҳ киши кабидир”* Ибн Можа ва бошқалар ривояти.

Тавба ёмонликларни яхшилиқларга айлантиради. Бу хусусда Аллоҳ табарока ва таоло:

إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ

حَسَنَتْ^ط وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧﴾

“Магар ким тавба қилса ва иймон келтириб, яхши амаллар қилса, бас, Аллоҳ ана ўшаларнинг ёмонлик – гуноҳларини яхшилик – савобларга айлантириб қўюр. Аллоҳ мағфиратли, меҳрибон бўлган зотдир”, (“Фурқон” сураси, 70-оят) дея хушхабар берган.

Қолаверса, тавба қалбни поклайди. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтадилар: “Агар банда хато (гуноҳ) қилса, қалбида қора доғ пайдо бўлади. Борди-ю гуноҳни тарк этиб, истиғфор айтса ва тавба қилса, қалби сайқалланади (покланади). Агар гуноҳ қилаверса, у доғ зиёдалашади, ҳатто қалбни қоплаб олади. Аллоҳ таолонинг:

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٧﴾

“Йўк, балки уларнинг қалбларини қилиб ўтган нарсалари (гуноҳлари) қамраб олган”, деганидаги қамров ана шу қамраб олишликдир”. Имом Аҳмад, Термизий ва бошқалар ривояти.

Ҳидоятда собитқадам бўлишга, осойишта кун кечирिशга энг катта воситалардан бири ҳам тавбадир. Аллоҳ табарока ва таоло айтади:

وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ ۗ وَإِن تَوَلَّوْا فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ ﴿٧﴾

“(Аллоҳ сизларга амр қилурки), Парвардигорингиздан мағфират сўранглар, сўнгра Унинг Ўзига тавба қилинглар, шунда (У) сизларни маълум муддатгача (ажалларингиз етгунича) чиройли мато – фойдаланиш билан фойдалантирур ва ҳар бир яхшилик соҳибига яхшилик (яъни, ажр-мукофот) берур. Агар юз ўгирсангизлар, у холда Мен сизларга Улуғ кун (яъни, Қиёмат куни) азоби етишидан қўрқаман”.

“Худ” сураси, 3-оят.

Шунингдек, тавба қувват ва ризқнинг кўпайишига сабаб бўлади. Аллоҳ табарока ва таоло элчиси Нух алайҳис-салом тили билан шундай дейди:

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠٠﴾ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا

﴿١٠١﴾ وَيُمِدُّكُمْ بِأَمْوَالٍ وَيَبِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا ﴿١٠٢﴾

“Мен дедимки: “Парвардигорингиз (Аллоҳ)дан мағфират сўранглар, албатта, У ўта мағфиратли бўлган зотдир. (Шунда) У зот устларингизга осмондан ёмғир қуйдирур ва сизларга мол-дунё, бола-чақа билан мадад берур ҳамда сизларга боғу бўстонлар (ато) қилур ва сизларга оқар дарёлар (ато) қилур”.

“Нух” сураси, 10-12-оятлар.

Киши тавба билан дунё ва охиратга нажот топади, муваффақият қозонади. Аллоҳ табарока ва таоло айтадики:

﴿١٠٣﴾ فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسَىٰ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ ﴿١٠٤﴾

“Энди ким тавба қилиб, иймон келтириб, яхши амал қилиб ўтган бўлса, шоядки ана ўша (киши) нажот топгувчилардан бўлур”.

“Қасас” сураси, 67-оят.

﴿١٠٥﴾ إِلَّا مَنْ تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا

“Магар тавба қилиб, иймон келтирган ва яхши амаллар қилган зотларгина (азобга дучор қилинмаслар). Бас, улар жаннатга кирурлар ва уларга бирон зулм қилинмас”.

“Марям” сураси, 60-оят.

Гуноҳ ва маъсият зарарлари

Имом Ибн Қоййим (роҳимахуллох) ўзининг “Дард ва даво” асарида доимий гуноҳ қилаверишдан юзага келадиган кўп зарарларни зикр этган. Қуйидагилар шу зарарлар жумласидандир:

- Илмнинг юқмаслиги
- Тоатдан маҳрум бўлиш
- Тавфиқнинг камайиши
- Хорлик
- Ҳаёнинг кетиши
- Ёмон хотима
- Қалбдаги ғамгинлик
- Бараканинг кўтарилиши
- Юракнинг сиқилиши

- Қалбнинг муҳрланиши, ёпилиши
- Интиқом олиниши
- Охират азоби ва ҳоказо.

Қандай тавба қилинади?

Эй биродарим! Тавба йўлидаги илк қадамнинг гуноҳ ишларингдан дарҳол, ҳеч бир тараддудсиз тийилмоқ бўлсин. Бу гап, гуноҳлардан бир йўла тийила олмасанг, уларни қилавер, деган маънони англатмайди. Бирин-кетин гуноҳларни тарк қилиб боравериш, керак, лекин ҳамма гуноҳлардан бир йўла тийила олсанг, нур устига нурдир.

Кейинги қадам эса, гуноҳга надомат чекиш ва бу гуноҳга бошқа қайтмасликка қатъий қарор беришдан иборатдир. Сўнг гуноҳ ишларда фойдаланган анжом-воситалардан халос бўлишдир. Бунда чиройли таҳорат қилиб, икки ракаат намоз ўқиш жуда улуг қадам ҳисобланади. Зеро, Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам, *“Кимки гуноҳ қилса, сўнг таҳорат олиб, икки ракаат намоз ўқиса ва Аллоҳдан гуноҳларини кечирishiини сўраса, Аллоҳ, албатта, унинг гуноҳларини кечиради”*, деб хушхабар берганлар ва Аллоҳ таолонинг мана бу оятини ўқиганлар:

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ

وَمَنْ يَغْفِرِ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٦٥﴾

“(У такводор зотлар) қачон бирон-бир нолайиқ гуноҳ иш қилиб қўйсалар ёки (қандайдир нолайиқ иш қилиш билан) ўзларига зулм қилсалар, дарҳол Аллоҳни эслаб, гуноҳлари учун мағфират – кечирим сўрайдиган, ҳар қандай гуноҳни ёлғиз Аллоҳгина мағфират қилур, билган ҳолларида қилган гуноҳларида давом этмайдиган кишилардир”.

“Оли Имрон” сураси, 135-оят.

Ибн Ҳиббон ва Байхақий ривоят қилган.

Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг: *“Кимки чиройли, мукамал таҳорат қилса, хатолари танасидан, ҳатто тирноқлари остидан чиқиб кетади”*, (имом Муслим ривояти) деган ҳадисларига биноан таҳоратни гўзал ва мукамал суратда, Аллоҳ буюргандек адо этмоқ лозим.

Биродарим, Аллоҳни кўп зикр қил, солиҳ амаллар ила умринг шодасига зийнат бер. Аллоҳ табарока ва таоло айтганки:

... إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ أَلْسِفَاتِ ... ﴿١٤﴾

“Албатта, яхши амаллар ёмонлик – гуноҳларни кетказур...”.

“Худ” сураси, 114-оятдан.

Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам эса: “... ва ёмонлик кетидан уни ювиб кетадиган бир яхшилик қилгин”, дея ўғит берганлар. Аллоҳ табарока ва таоло яна айтади:

إِلَّا مَنْ تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ

حَسَنَاتٍ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٥﴾

“Магар ким тавба қилса ва иймон келтириб, яхши амаллар қилса, бас, Аллоҳ ана ўшаларнинг ёмонлик гуноҳларини яхшилик – савобларга айлантириб қўюр. Аллоҳ мағфиратли, меҳрибон бўлган зотдир”, (“Фурқон” сураси, 70-оят) дея хушхабар берган.

Солиҳ амалларни, хусусан, гуноҳларни ўчириши ҳақида саҳиҳ ҳужжат ворид бўлган амалларни қилишга интил.

Эй мусулмон биродарим! Сўзим сўнгида яна сенга мурожаат қиламанки, Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло раҳмли, саҳий, афв қилгувчи, кечиримли, бандасига нисбатан чақалоғига меҳрибон бўлган онадан ҳам меҳрибонроқ Зотдир. Шундай экан, Аллоҳга тавба қилган, гуноҳларингни кечирिशини сўраган ва надомат чеккан ҳолингда юз тут. Зеро, банда Аллоҳ таолога У зотнинг барча нарсадан кенг бўлган раҳматини умид қилиб юзланса, Аллоҳ уни ўз ҳолига ташлаб қўймагай.

Тавбани орқага сурма, ҳеч ким, жумладан сен ҳам қачон кунинг битишини билмайсан! Қолаверса, гуноҳлар вақт ўтган сайин томир отиб, кўпайиб бораверади.

Тавба қилишни орқага сурувчининг мисоли будир: киши ёмон бир дарахтни кўпориб ташлаши керак эди. Лекин, қараса, дарахт мустаҳкам, қулатиш қийин. Ҳозирча тура турсин. Кейинги йил йиқитаман, дейди. Аммо, ўйламайдик, дарахт вақт ўтган сайин шохлари ўсиб, томирлари чуқур кетиб, улканлашиб боради. Ўзи эса, заифлашади, кучдан қолади. Хўш, энди қандай қилиб, мадори

кетган заиф киши улкан, мустаҳкам дарахтни қулата олади!?

Чунончи, имом Муслим келтирган ҳадиси кудсийда Аллоҳ табарока ва таоло марҳамат қилиб айтади: ***“Ким менга бир қарич яқинлашса, Мен унга бир зирוף* яқинлашаман, ким бир зирוף яқинлашса, Мен бир баъ** яқинлашаман. Менга юриб келса, унга югуриб пешвоз чиқаман...”***

* Зирוף – узунлик бирлиги, 70 сантиметр

* Баъ – узунлик бирлиги, 3 метрга тенг.

Тавба қилиб, Аллоҳга интил ва гуноҳларингга надомат чекиб, ўзингни У зот ихтиёрига ташла! Зеро, надомат тавбадир. Колаверса, ўткинчи чақалокка онасидан кўра меҳрибонроқ бўлган Зотдан сўрасанг, яна қанча марҳаматлар кўрасан?!

Дарвоқе, Аллоҳ табарока ва таоло яна бир ҳадиси кудсийда бундай деб айтган:

“Мен бандамнинг ўйидаман. Агар Мен ҳақимда яхши ўйга борса ўзи учун, ёмон ўйга борса у ҳам ўзи учун”.

Имом Аҳмад ривояти.

Меҳрибонларнинг меҳрибони бўлмиш Аллоҳ ҳақида яхшиликни ўйла, У зотга тавба қил, гуноҳларингни кечиритишни сўра ва Ундан ўзга нажоткор йўқ эканига аниқ ишонган ҳолда Унга талпин.

Яхшиликлар ва солиҳ амаллар қилишга, солиҳ, тақводор бандалар билан дўстлашишга шошил ҳамда шоирнинг ушбу сўзларини такрорла: ***“Парвардигорим, агар гуноҳларим кўпайиб улканлашиб кетса-да, лекин аниқ биламанки, Сенинг афву караминг ундан ҳам улканроқдир... Агар сенинг афву карамингга фақат яхшилик қилувчиларгина ҳақли бўлса, унда гуноҳкор кимнинг паноҳига қочади, кимдан нажот кутади? Парвардигорим, Сен буюргандек илтижо қиламан, агар қўлимни қуруқ қайтарсанг, унда ким менга раҳм қилади?”***

Муслим биродарим, иккинчи қисмда гуноҳларга каффорат бўладиган ва яхшилик захирасини бойитишга, хатоларни ўчиришга олиб борадиган айрим амалларни ҳукмингга ҳавола қиламан. Буюк ва қодир Аллоҳдан гўзал исмлари, олий сифатлари ҳаққи тавбаларимизни қабул этмоғини ва бизни тақводорлар учун ваъда қилинган Адн жаннатига жамламоғини сўрайман.

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ

“Ва Парвардигорингиз томонидан бўлғувси мағфиратга ҳамда эни осмонлар ва Ер баробарида бўлган жаннатга шошилингиз! У (жаннат) тақводор зотлар учун тайёрлаб қўйилгандир“.

Аллоҳ мени ҳам, сени ҳам ўшаларнинг тоифасига киритсин ва жаннатда улар билан бирга қилсин. Аллоҳнинг бандаси ва элчиси саййидимиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга У зотнинг раҳмати ёғилсин! Охирги дуоимиз, ҳамду сано оламлар Парвардигори Аллоҳгадир.

ИККИНЧИ ҚИСМ

Гуноҳлар каффорати

Гуноҳларни ювадиган ва хатоларни ўчирадиган ишлар шаръий амаллардан қилингани Аллоҳ таолонинг бизга бўлган фазли-марҳаматидандир. Уларнинг айримлари Аллоҳ табарока ва таолонинг Китобида келган бўлса, айримлари Росулulloх соллаллоҳу алайҳи васаллам суннатларида ворид бўлган. Чунончи, бу хусусда хофиз ибн Ҳажар Аскалоний “Аввалги ва кейинги гуноҳларни ювувчи хислатларни таниш” номли китоб ёзган. Рисоламизнинг ушбу қисмида мазкур китобдан ва шу мавзуда битилган бошқа битиклардан фойдаландик. Аллоҳ табарока ва таолодан гўзал исмлари ва олий сифатлари ҳаққи, бундаги нарсаларни менга ва барча мусулмонларга фойдали қилмоғини сўрайман.

Гуноҳларни ювувчи хислатларнинг айримлари булардир:

1. Чиройли, мукамал таҳорат қилиб, масжидларга бориш. Росулulloх соллаллоҳу алайҳи васаллам: **“Сизларга Аллоҳ унинг туфайли хатоларни ўчирадиган ва даражаларни кўтарадиган амалларни айтайми?”**, дедилар. “Ҳа, ё Росулulloх” дейишди. Шунда у зот: **“Кирлардан чиройли, мукамал тозаланиш (таҳорат олиш), масжидларга кўп қадам ташлаш (бориш) ва бир намоздан сўнг кейинги намозга интизор бўлиш. Бу амаллар сизлар учун (маҳкам ушлашингиз лозим бўлган) арқондир, бу амаллар сизлар учун арқондир, бу амаллар сизлар учун**

арқондир”, дея марҳамат қилдилар.

Имом Молик ва Муслим ривояти.

Яна Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтганларки:

“Кечаси олдимга Парвардигоримнинг бир элчиси келди-да: “Эй Муҳаммад! Малаи аъло (яъни фаришталар жамоаси) нима хусусида талашиб-тортишишини биласанми?”, деб сўради. "Ҳа", дедим. Каффоратлар ва даражалар ҳақида, жамоаларга бориш, тонги салқин пайтда мукаммал таҳорат қилиш, бир намоздан сўнг кейинги намозни кутиш хусусида баҳслашадилар. Ким буларга риоя қилса, яхши яшайди ва яхши ўлим топади ҳамда гуноҳлари ювилиб, онасидан тузилган кундагидек пок бўлади”.

Имом Термизий ривояти.

2. Арафа ва ошуро кунларида рўза тутиш.

“Мен Аллоҳдан арафа кунида тугилган рўза эвазига олдинги бир йил (нинг гуноҳлари)ни ўчириб юборишини умид қиламан”.

Имом Термизий ривояти.

“Мен Аллоҳдан ашуро кунида тугилган рўза эвазига олдинги бир йил (нинг гуноҳлари)ни ўчириб юборишини умид қиламан”

Имом Термизий ривояти.

3. Рамазон ойининг рўзасини тутиш.

“Кимки иймон билан, савоб умид этиб, рамазон рўзасини тутса, Аллоҳ унинг гуноҳларини магфират қилади”

Имом Бухорий, Муслим ва бошқалар ривоят қилишган.

4. Мақбул ҳаж.

“Ким (жуфтига) яқинлашмасдан ва гуноҳдан тийилиб, ҳаж қилса, (ҳаждан) худди онасидан тузилган кундагидек пок, беғубор ҳолида қайтади”.

Имом Бухорий ривояти.

5. Тўлашга кури етмайдиган одамдан қарзни кечиб юбориш.

“Бир савдогар кишиларга қарз берарди. Агар қарзини тўлашга қурби етмай қолган бирор кишини кўриб қолса, йигитларига: “Ундан кечиб юборинглар, шояд Аллоҳ биздан (ҳам) кечса”, дер эди. Бас, Аллоҳ унинг гуноҳларини кечиб юборди”.

Имом Бухорий ривояти.

6. Ёмонлик ортидан яхшилик қилиш.

“Албатта, яхши амаллар ёмонлик – гуноҳларни кетказур...”.

“Худ” сураси, 114-оятдан.

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам Муоз розияллоҳу анҳуни Яманга юбораётганларида васият қилиб, бундай деган эдилар:

“Эй Муоз, қаерда бўлсанг ҳам, Аллоҳдан кўрк, ёмонлик ортидан уни ювиб кетадиган яхшилик қил ва инсонларга хуш хулқлик билан муомалада бўл!”.

Имом Аҳмад ва Табароний ривояти.

7. Салом бериш ва яхши сўзларни сўзлаш.

“Салом бериш ва яхши сўзларни сўзлаш мағфиратни тақозо қиладиган ишлардандир”. Албоний саҳиҳ санаган.

8. Балога сабр қилиш. Бир ҳадиси кудсийда Аллоҳ азза ва жалла айтади: *“Мен агар бирорта мўмин бандамни бало билан синасаму у Менга шу синов туфайли ҳамд айтса, тўшагидан худди онасидан тузилганидек гуноҳлардан пок ҳолда туради”.*

Ва яна айтадики:

“Мен бандамни (касаллик билан) кишанладим ва имтиҳон қилдим. Бас, унга илгари ажр ёзганингиздек ажр ёзинлар”

Имом Аҳмад ривояти.

9. Беш вақт намозни, жума намозини ва рамазон рўзасини муҳофаза қилиш.

“Ҳар бир намоз кейинги намозгача бўлган, жума намози кейинги жумагача бўлган ва рамазон рўзаси кейинги рамазонгача бўлган гуноҳларни, агар кабиралардан четланилар экан, ўчириб юборади”.

Имом Муслим ривояти.

10. Чиройли, мукамал таҳорат қилиш.

Имом Муслимнинг “Саҳиҳ”ида Абу Ҳурайра розияллоху анҳудан бундай ривоят бор: “Росуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам марҳамат қилдилар: *“Агар мусулмон банда таҳорат қилаётиб, юзини ювса, сув билан ёки сувнинг сўнги томчиси билан икки кўзи орқали содир этган ҳар бир гуноҳи чиқиб кетади. Агар икки қўлини ювса, сув билан ёки сувнинг сўнги томчиси билан қўллари касб этган ҳар бир гуноҳи чиқиб кетади. Агар икки оёгини ювса, сув билан ёки сувнинг сўнги томчиси билан улар туфайли топган ҳар бир гуноҳи чиқиб кетади. Ҳаттоки, гуноҳлардан ҳоли, покиза ҳолга келади”.*

11. Гуноҳларни ювадиган зикрларни қилиш. Улар бир нечтадир:

а). Имом Муслим “Саҳиҳ”ида Саъд ибн Абу Ваққос розияллоху анҳудан ривоят қилади: “Росуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам айтдилар: *“Азонни эшитган пайтида: “Мен ҳам, Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ, У ёлғиз ва шериксиздир, Муҳаммад Унинг бандаси ва элчисидир, деб гувоҳлик бераман. Аллоҳни Парвардигор,*

Муҳаммадни Пайгамбар ва Иломни дин, деб рози бўлдим”, деган одамнинг гуноҳи кечирилади”.

б). *“Кимки бир кунда юз марта “Субҳаналлоҳи ва биҳамдиҳи” (Аллоҳ барча айбу нуқсонлардан покдир ва Унга ҳамд бўлсин) деса, унинг хатолари, гарчи денгиз кўпигича бўлса ҳам, ўчирилади”.*

Имом Бухорий ва Муслим ривояти.

в). Яна имом Муслимнинг “Саҳиҳ”ида Абу Хурайра розияллоху анхудан ривоят қилинади. “Росуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам айтдилар: *“Кимда-ким ҳар бир намоздан кейин 33 марта “Субҳаналлоҳ”, 33 марта “Алҳамдулиллаҳ”, 33 марта “Аллоҳу акбар”, деса, бу 99 тага “Ла илаҳа иллаллоҳу ваҳдаҳу ла шарика лаҳу лаҳул мулк ва лаҳул ҳамд. Ва ҳува ъала кулли шаъин қодир”* (Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ, У ёлғиз ва шериксиз, мулк Уники ва ҳамду сано Уникидир ва У ҳар нарсага қодирдир) *калимасини кўшиб, 100 марта қилса, хатолари, гарчи денгиз кўпигича бўлса ҳам, кечирилади”.*

г). Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам марҳамат қиладилар: *“Ким таом еса, сўнг: “Бу таомни менга едирган ва ҳеч қандай куч-қувват сарфламасам-да, уни менга ризқ қилиб берган Аллоҳга ҳамд бўлсин”, деса, илгари қилган гуноҳлари кечирилади”.*

Имом Термизий ривояти.

“Ким либос кийса ва: “Бунни менга кийгизган ва ҳеч қандай куч-қувват сарфламасам-да, уни менга ризқ қилиб берган Аллоҳга ҳамд бўлсин”, деса, илгари қилган гуноҳлари кечирилади”.

Абу Довуд ривояти.

12. Азон. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтганларки: *“Муаззиннинг (гуноҳлари) овози кўламича кечирилади”.*

Имом Аҳмад ривояти.

13. Намоз. Имом Бухорий ва имом Муслим “Саҳиҳ”ида Абу Хурайра розияллоху анхудан ривоят қиладилар: “Росуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: *“Нима, деб ўйлайсизлар, агар сизлардан бирор кишининг эшиги тагидан анҳор оқса-ю, унда ҳар куни беш маҳал ювинса, танасида кир қоладими?”*, деб сўрадилар. “Йўқ, кир қолмайди”, дейишди. *“Бу нарса беш вақт намозга ўхшайдики, Аллоҳ улар сабабли хатоларни ўчиради”*, дедилар у зот.

Бу “хато”ларни имом Муслим ривояти тафсир этган: *“Беш вақт намоз, модомики, гуноҳи кабиралардан четланилар экан, орада*

қилинган майда гуноҳлар учун каффоратдир”.

Хофиз ибн Ҳажар Асқалоний “Саҳихул Бухорий”га шарҳ бўлмиш “Фатхул Борий” китобида бу ҳадисни қуйидагича изоҳлаган: *“Ҳадисдан шу нарса тушуниладики, беш вақт намоз, агар ўша кун гуноҳи кабиралар қилинмас экан, ораларидаги майда гуноҳларни ювиб юборади. Яна ҳам Аллоҳ билгувчироқ”.*

14. Кўп сажда қилиш. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам демишларки: *“Аллоҳга кўндан кўп саждалар қил, зеро сен сажда қилсанг, Аллоҳ у сабабли даражангни кўтариб, хатоингни ўчиради”.* Имом Муслим ривояти.

Имом Муслимнинг “Саҳих”ида Робиъа ибн Асламий розияллоҳу анҳудан бундай ривоят келтирилган: “Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга тунаб қолдим. Шунда у зотга таҳорат ва ҳожатлари учун (сув) келтирдим. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам менга: *“Тила тилагингни”*, дедилар. *“Жаннатда сизга ҳамроҳ, ҳамсуҳбат бўлишни истайман”*, дедим. *“Бундан бошқа нарсани эмасми?”,* деб сўрадилар. “Фақат шуни”, деб жавоб қайтардим. Шунда у зот: *“Кўп сажда қилиш билан ўзинг учун менга ёрдам бер”*, дедилар.

Бу ҳадисни имом Нававий (Аллоҳ уни раҳмат қилсин) қуйидагича шарҳлайдилар: *“Бу ҳадис намозда узоқ сажда қилишга тарғиб этади. Бунга далил Аллоҳ таолонинг:*

وَأَقْرَبَ وَأَسْجَدَ

“Аллоҳга сажда-ибодат қилиб, (У зотга) яқин бўлинг”, деган ояти каримаси ва “Банда Парвардигорига энг яқин бўладиган ҳолат сажда қилган ҳолатидир”, ҳадиси мувофиқ келади. Чунки сажда Аллоҳ таолога қўлиқ қилишининг ва тавозеъ (ўзини паст олиш)нинг энг юқори чўққисидир”.

15. Намозларни масжидда адо этиш. Имом Бухорий Абу Хурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилган ҳадиси шарифда айтиладики: *“... Хуллас, у таҳорат олса, таҳоратни чиройли қилса, сўнг масжидга фақат намоз учунгина чиқса, ҳар бир босган қадамига мувофиқ даражаси кўтарилиб, хатоси ўчирилади”.*

16. “Амин”, дейиши фаришталарнинг “амин”ига мувофиқ келиши. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам марҳамат қиладилар: *“Агар имом гойрил магзуби аълайҳим валаззоллийн”, деса, “амин” денглар. Зеро, кимнинг (“амин”, деган) сўзи*

фаришталарнинг сўзига мувофиқ келиб қолса, унинг илгари қилган гуноҳлари кечирилади”.

Имом Бухорий ва Муслим ривояти.

17. Кечалари қоим бўлиш. Абу Умома Боҳилий ривоят қилади: "Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтадилар: **“Кечалари қоим бўлишни (яъни, кечанинг маълум қисмини ибодат билан ўтказишни) лозим тутинглар. Зеро, у олдинги солиҳ кишиларнинг одати бўлиб, сизлар учун Парвардигорингизга яқинлик, ёмонликларга каффорат ва гуноҳдан сақловчи (восита)дир”.** Ҳоқим хасан, деган.

18. Аллоҳ йўлида жиҳод қилиш. Имом Муслим Абдуллоҳ ибн Амр ибн Ос розияллоҳу анҳудан ривоят қилади: "Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мужда бердиларки: **“Шаҳиднинг қарзидан бошқа барча гуноҳлари кечирилади”.**

Аллоҳ табарока ва таоло марҳамат қилади:

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَبْلِ لَهُمُ الْجَنَّةِ
يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ... ط

“Албатта, Аллоҳ мўминларнинг жонларини ва молларини улардан жаннат баробарига сотиб олди – улар Аллоҳ йўлида жанг қилишиб (кофирларни) ўлдирадилар ва (ўзлари ҳам Аллоҳ учун шаҳид бўлиб) ўлдириладилар...” “Тавба” сураси, 111-оятдан.

19. Умрадан кейиноқ ҳаж қилиш. Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтадилар: **“Ҳаж ва умрани бир-бирига эргаштириб қилинглр (яъни, биридан кейиноқ иккинчисини адо этинглр). Зеро, уларни бир-бирига эргаштириш худди босқон темирнинг зангларини кетказгандек, фақирлик ва гуноҳларни кетказади”.**

Ибн Можа ривояти.

20. Садақа бериш. Аллоҳ табарока ва таоло айтади:

إِنْ تَبَدُّوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِّنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ط

“Агар садақаларни ошқора ҳолда берсангиз жуда яхши ва агар махфий қилиб фақир-камбағалларга берсангиз – бу ўзингиз учун янада яхшироқдир. Ва қилган гуноҳларингизга

каффорат бўлади. Аллоҳ қилаётган амалларингиздан хабардордир”. “Бақара” сураси, 271-оят.

Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам хабар берадилар: *“Сув оловни ўчирганидек, садақа ҳам гуноҳларни ўчиради”*.

Имом Аҳмад ва Термизий ривояти.

21. Ҳадларни қўллаш. Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: *“Қайси бир банда Аллоҳ қайтарган ишни қилса-ю сўнг унга ҳад (яъни, шариат жазоси) қўлланса, шу жазо унинг ўша гуноҳини ювиб кетади”*, деганлар. Ҳоким ривояти.

22. Аллоҳ табарока ва таолога яқинлик истаб, зикр мажлисларда иштирок этиш. Ҳадиси шарифда айтилишича: *“Бирон бир қавм тўпланиб, Аллоҳни зикр қилсалар ва бу билан фақат Унинг юзинигина истасалар, уларга самодан бир жарчи: “Гуноҳларингиз мағфират қилинган ҳолингизда туринглар, дарҳақиқат, ёмонликларингиз яхшилиқларга алмаштирилди”, деб нидо қилади”*.

Имом Аҳмад ривояти.

ХОТИМА

Аллоҳ таоло марҳамат қиладики:

وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوَّ

كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٥٦﴾

“Бу ҳаёти дунё фақат (бир нафаслик) ўйин-кулгидир. Агар улар билсалар охираат диёригина (мангу) ҳаёт (диёридир)”.

“Анкабут” сураси, 64-оят.

Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтадилар: *“Гуноҳларни ҳақир, кичик санашдан эҳтиёт бўлинглар. Гуноҳларни арзимас, деб билиш водий ўртасига тушган бир қавм мисолига ўхшайди. Бир киши ўтин келтиради, бошқаси ҳам олиб келади. Ҳатто нонларини пиширишига етадиган нарса (ўтин)ни тўплайдилар. Албатта, гуноҳларни кичик санаш ҳам қачон ўз соҳибини тутса, уни ҳалок қилади”*.

Имом Аҳмад ривояти.

Бошқа бир ривоятда: *“Гуноҳларни ҳақир-арзимас санашдан эҳтиёт бўлинглар. Албатта, улар бир кишида тўплансалар, уни аниқ ҳалок қиладилар”, дейилган.*

Анас розияллоху анху айтади: “Росулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам: *“Агар сизлар мен билган нарсаларни билганларингизда эди, оз қулиб, қўп йиғлаган бўлардингиз”*, дедилар. Шунда Росулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг саҳобалари юзларини беркитдилар, уларнинг ичидан йиғи тошиб келар эди”.

Имом Бухорий ривояти.

Имом Аҳмаднинг ривоятларида мазкур ҳадисга: *“...Аллоҳга илтижо этган ҳолда тепаликларга чиқиб кетган бўлар эдингизлар”*, деган жумла зиёда қилинган.

Росулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам: *“Агар Аллоҳ таоло гуноҳларни қилиб турганига қарамасдан, бандага яхши кўрган нарсасини бераётган бўлса, билгинки, бу неъмат У зот томонидан бир синов-ҳийладир”*, дедилар, сўнг ушбу оятни ўқидилар:

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمَ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا

بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾

“Энди – қачонки улар ўзлари учун эслатма қилиб берилган нарсани унутишгач, Биз уларга ҳамма нарсанинг эшиklarини очиб қўйдик. Қачонки ўзларига берилган нарсалар билан шод турганларида, Биз уларни тўсатдан (азоб билан) ушладик. Бас, бутунлай номурод бўлдилар”.

“Анъом” сураси, 44-оят.

Имом Аҳмад ривояти.

و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين

